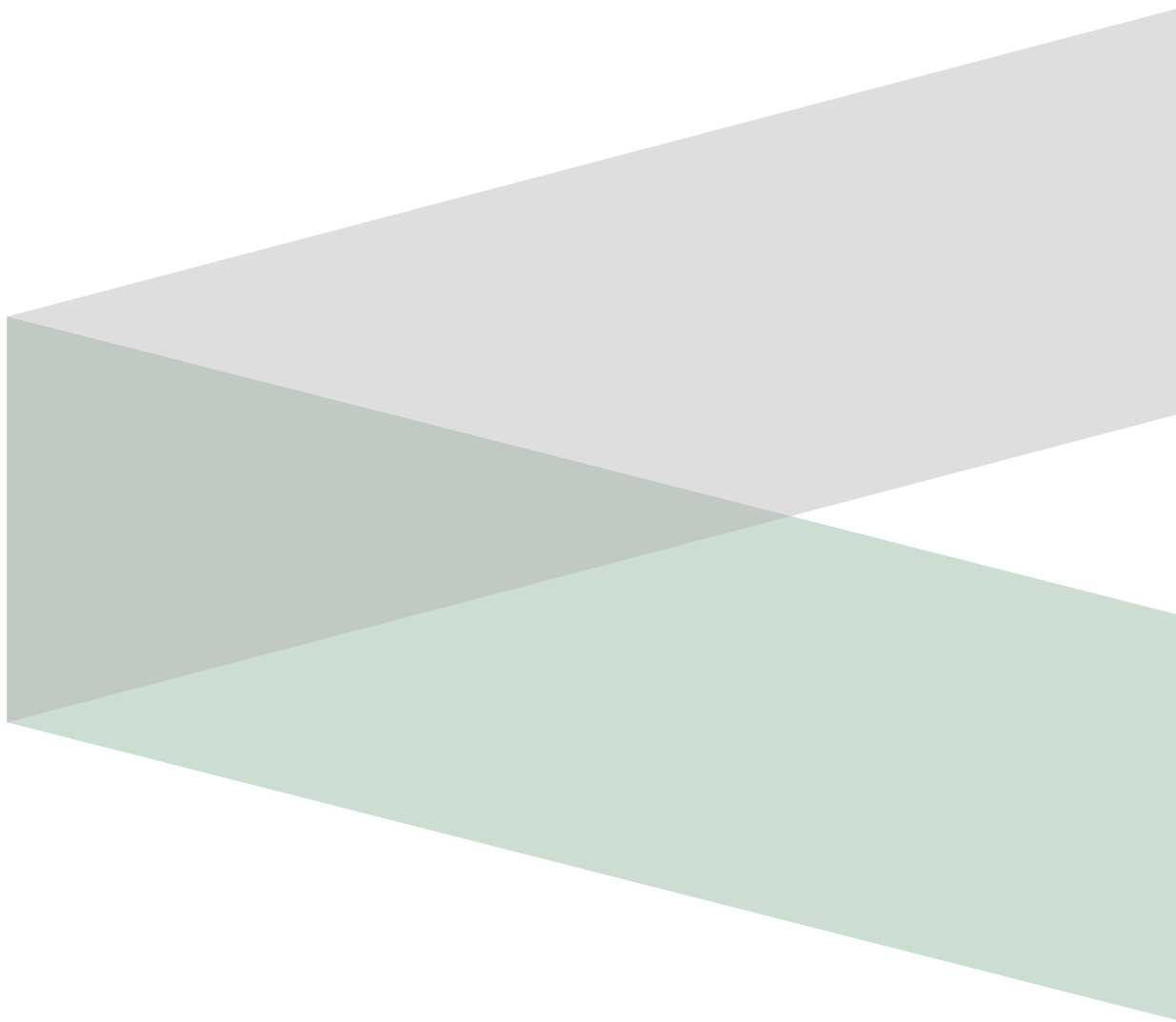

BEDRE INFORMASJON OG MER SAMORDNEDE OG KOORDINERTE TJENESTER FOR BARN OG UNGE MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE OG DERES FAMILIE

Rapport fra arbeidsgruppe i 0-24-samarbeidet

Oktober 2019

Fotograf: Terje Skåre

Innhold

1	Innledning:	4
1.1	Bakgrunnen for oppstart av arbeidsgruppen.....	4
1.2	Om arbeidsgruppa og arbeidsgruppas mandat	5
1.3	Arbeidsgruppas vurdering og løsning av mandatet.....	6
1.4	Rapportens oppbygning.....	7
2	Oppsummering av funn, arbeidsgruppas forslag til tiltak og forslag til ansvarsfordeling.....	8
2.1	Utfordringer som kunnskapsinnhenting avdekket:	8
2.2	Arbeidsgruppas forslag til tiltak:	8
2.3	Arbeidsgruppas forslag til ansvarsfordeling	9
3	Kunnskapsinnhenting.....	11
3.1	Kunnskapsoppsummering.....	11
3.2	Tjenestedesign	11
4	Kunnskapsgrunnlaget.....	12
4.1	Forskningsbasert kunnskap.....	12
4.1.1	Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse, NOVA Rapport 7/16.	12

4.1.2	Samordning av tjenester til barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapssammenstilling 2010 – 2017.....	12
4.2	Innspill fra brukerne og tjenesteyterne gjennom tjenstedesignmetodikk.....	13
4.2.1	Behovskartlegging.....	13
4.2.2	Idegenerering.....	13
4.2.3	Utvikling av konsepter	14
4.3	Relevant arbeid i andre grupper i 0-24.....	15
4.3.1	Regelverksgruppa.....	15
4.3.2	Læreplasser til elever med funksjonsnedsettelse	16
4.3.3	Arbeidsgruppe Bedre tverrfaglig samarbeid - BTS.....	17
5	Fra innsikt til tiltak.....	18
5.1	Tre konsepter fra tjenstedesignprosessen (Eggs design).....	18
5.2	Øvrige funn som grunnlag for arbeidsgruppens tiltak.....	20
5.3	Overgang til arbeid.....	20
6	Arbeidsgruppas forslag til tiltak	21
6.1	Nettsted der informasjon om rettigheter på tvers av sektorer er samlet.....	21
6.2	Tverrsektorielle E- læring om tidlig innsats og samhandling på tvers.....	26
6.3	Avklare forholdet mellom Bedre tverrfaglig innsats (BTI) og lovpålagt individuell plan og koordinator	27
6.4	Forslag om å utrede muligheten for enklere utløsning av rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse.....	28
7	Andre forutsetninger som må være på plass for at våre forslag til tiltak skal ha god effekt	28

1 Innledning:

1.1 Bakgrunnen for oppstart av arbeidsgruppen

Skole og utdanning er de viktigste premisene for å oppnå likestilling i arbeidslivet og ellers i samfunnet. FN-konvensjonen for personer med nedsatt funksjonsevne er en viktig premisseleverandør for at dette skal bli en realitet også for personer med nedsatt funksjonsevne. Artikkel 24 omtaler retten til utdanning og artikkel 27 omtaler retten til arbeid på lik linje med andre. Det er også flere andre artikler i FN-konvensjonen for personer med nedsatt funksjonsevne som legger føringer for funksjonshemmedes tilgang til skole og arbeidsliv. Dette gjelder for eksempel artikkel 4 (forpliktelsen til å gi tilgjengelig informasjon og fremme opplæring om rettigheter), artikkel 7 (barns rett til tiltak som sikrer at de kan nyte av menneskerettighetene på lik linje med andre og barns rett til å bli hørt og at deres synspunkter skal tillegges vekt). Artikkel 19 b og c er også relevant fordi den omtaler retten til å motta støttetjenester som hindrer isolasjon og bidrar til inkludering.

Statistikk fra Barne-, ungdom- og familiedirektoratets (Bufdir) nettsider viser at kun 44 % av personer med nedsatt funksjonsevne er i arbeid, mot 74 % i befolkningen for øvrig. Statistikken viser også at i 2017 er det omtrent 91 000 personer med nedsatt funksjonsevne som ønsker en jobb, men som står utenfor arbeidslivet. Dersom 14 500 flere med nedsatt funksjonsevne kommer i arbeid kan det gi en gevinst på 13 milliarder kroner over en tiårsperiode. I tillegg til økonomiske og helsemessige gevinster som arbeid gir for den enkelte, gir det altså også store samfunnsøkonomiske gevinster.

Dagens kunnskapssamfunn gjør at høyere utdanning er et av de viktigste premisene for å få tilgang til arbeidslivet. Samtidig er det færre personer med nedsatt funksjonsevne som har høyere utdanning sammenlignet med øvrige befolkning. Lavt utdanningsnivå er derfor den viktigste forklaringsfaktoren til at færre personer med nedsatt funksjonsevne er i arbeid sammenlignet med befolkningen for øvrig. Statistikken viser at så mye som 44 % av personer med nedsatt funksjonsevne har grunnskole som høyeste utdanning, mot 27 % i befolkningen for øvrig. Samtidig viser tallene at funksjonshemmede har 4,5 ganger høyere sjanse til å være i jobb dersom de har høyere utdanning. I rapporten til Nyanalyse AS (2016)¹, vises det til at funksjonshemmede er overrepresentert i frafallsstatistikken, men vi mangler konkrete tall på hvor mange personer med nedsatt funksjonsevne som fullfører videregående skole sammenlignet med andre.

Manglende samordning på statlig nivå forplanter seg nedover i den enkelte kommune og kommer til uttrykk i tjenestene som gis til den enkelte bruker. Mange utredninger peker på at brukere kan oppleve at de tjenestene de mottar er av dårlig kvalitet og bærer preg av å være lite samordnet og koordinert med andre tjenester. En av årsakene til dette kan være at tjenestene enten ikke vet om hverandre eller ikke er nok bevisst muligheten for og verdien av samarbeid på tvers. Manglende samordning og koordinering kan ha negativ effekt på gjennomføring av videregående skole fordi mange tjenester griper inn i hverandre. Dersom en elev med nedsatt funksjonsevne for eksempel ikke har hjelpemidler på plass ved skolestart, blir det vanskelig å gjennomføre et fullgodt skoleløp.

¹ Nyanalyse AS. Samfunnsgevinst ved redusert frafall og passivitet (2016)

Det er derfor behov for å gjøre en innsats som kan bidra til at flere personer med nedsatt funksjonsevne fullfører videregående skole, får høyere utdanning og til slutt kommer i arbeid.

I Granavoldenplattformen er ett av målene som skisseres å gi et helhetlig og koordinert tilbud til familier som har funksjonshemmede barn. Det skal blant annet legges fram en pårørendestrategi i 2019 som skal følges opp med en egen handlingsplan og Regjeringen vil gjennomføre en likeverdsreform for å gjøre det enklere for familier som har barn med spesielle behov. Målet er å sikre like muligheter til personlig utvikling, deltakelse og livsutfoldelse for alle

Det er også igangsatt flere statlige satsinger som skal bidra til bedre samordning og koordinering av tjenester bl.a. Regjeringens strategi for personer med nedsatt funksjonsevne som ble igangsatt i 2018. Et av målene i strategien er å bidra til bedre samordning på alle nivåer. Det samme gjelder 0-24 samarbeidet, der det overordnede målet er å bedre samordning og samarbeid på nasjonalt nivå, for å legge bedre til rette for og stimulere til en mer helhetlig innsats for barn og unge mellom 0 og 24 år og deres familier i kommunene². Denne arbeidsgruppas arbeid er en del av 0-24 satsingen. I beslutningssak i styringsgruppemøte 20. april 2017 ble vedtatt at:

«Det nedsettes en egen arbeidsgruppe i 0-24 samarbeidet som vurderer hvordan bedre sektorsamarbeid både sentralt og lokalt kan sikre bedre informasjon og koordinering av tjenester til familier med funksjonshemmede barn. Bufdir leder gruppen».

1.2 Om arbeidsgruppa og arbeidsgruppas mandat

Gruppa for bedre informasjon og koordinerte tjenester på tvers av sektorer til barn og unge med funksjonshemming/ nedsatt funksjonsevne og deres familier ble nedsatt sommeren 2017 og består av Christina Tønnesen fra Utdanningsdirektoratet/Statped (fra august 2018, Hilde Syvertsen frem til juni 2018) , Midia Aminzadeh fra Helsedirektoratet, Birame Dieuf fra Integrasjons- og mangfoldighetsdirektoratet, Mona Wilhelmsen Thy fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, Monica Ketelsen fra Husbanken og Cecilie Håkonsen Sandness fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Cecilie H. Sandness har ledet arbeidsgruppen.

I henhold til beslutningssaken som vist til under punkt 3 utarbeidet gruppa et mandat for sitt arbeid som i korthet er.³

* Å få en oversikt over norsk forskning, tilsyn og utredninger (NOU) i Norge fra 2010- 2017 på informasjon, overganger, samordning og koordinering av tjenester fra barnehage og fram til

² 0-24 samarbeidet er et samarbeid mellom Helsedirektoratet (Helsedir), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) og Utdanningsdirektoratet (Statped).

³ Gruppen har valgt å bruke begge begrepene «personer med nedsatt funksjonsevne» og «funksjonshemmet» i tråd med Bufdirs veiledning. *Nedsatt funksjonsevne* innebærer tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner. Mennesker med nedsatt funksjonsevne er imidlertid en svært sammensatt gruppe med ulike utfordringer. Begrepet *funksjonshemmet* brukes i en relasjonell kontekst, hvor vi ser funksjonshemming som noe som oppstår fordi det er et misforhold mellom en persons forutsetninger og omgivelsenes utforming eller krav til funksjon.

overgangen til arbeid for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier, inkludert funksjonshemmede med innvandrerbakgrunn (0-24 år).

* Å gjøre rede for de viktigste tiltakene som er iverksatt og planlagt fra direktoratene når det gjelder informasjon, samordning og koordinering mellom sektorene for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier.⁴

* Å foreslå konkrete tiltak som er tverrsektorielle og som skal sikre informasjon og bidra til koordinerte tjenester og tjenesteforløp til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier for perioden barnehagealder – tom. overgangen til arbeid. Tiltaksforslagene skal bygge på kunnskapsoppsummeringen og sees i sammenheng med eksisterende og planlagte tiltak i direktoratene. Overganger, tidlig innsats og inkludering skal ha særskilt oppmerksomhet. Det er i denne sammenhengen også viktig å tenke digitale løsninger.

Arbeidsgruppa skal ha kontakt med, og samordne sitt arbeid, med de andre arbeidsgruppene i 0-24 samarbeidet.

Relevante kompetansemiljøer, organisasjoner, tjenesteutøvere og brukere skal involveres i det pågående arbeidet primært gjennom en referansegruppe. Brukerperspektivet legges til grunn for arbeidet. For å sikre brukerperspektivet kan det være aktuelt å benytte prosjekter om tjenestedesign.

Målgruppa for tiltakene skal være barn og unge med medfødte eller ervervede, fysiske og psykiske funksjonshemminger som har behov for langvarige og sammensatte tjenester. Dette inkluderer også funksjonshemmede barn og unge med innvandrerbakgrunn

1.3 Arbeidsgruppas vurdering og løsning av mandatet

Ad punkt 2 i mandatet; Arbeidsgruppa har innhentet oversikt over norsk forskning, tilsyn og utredninger. To rapporter fra Nova⁵ har vært arbeidsgruppens primære kunnskapsgrunnlag. Begge forskningsrapportene omtaler funksjonshemmede med innvandrerbakgrunn og dobbeltbarrierer som disse familiene opplever P.G.A. kulturelle barrierer.

Ad punkt 3; Oversikten over tverrdirektorale prosjekter er lagt inn som vedlegg bakerst i denne rapporten. Oversikten ble utarbeidet på et tidlig stadium i arbeidsgruppas arbeid dvs. sommer/ høst 2017. Dersom det har kommet endringer etter den tid, er ikke endringene med i denne oversikten.

Ad punkt 4; Selv om arbeidsgruppa ikke har foreslått et konkret tiltak på overgangen til arbeid, vil både nettsted om rettigheter, E-modulkurs om kompetanse på samordning og tidlig innsats være tiltak som kan bidra til en bedre overgang til arbeid. Regelverksgruppas forslag om Samarbeidslov og det å knytte BTS tilskudd til lovpålagte ordninger individuell plan (Samarbeidsplan i forslaget til regelverksgruppa) og koordinator mm, vil også kunne styrke samhandling og koordinering i overgangen fra utdanning til arbeid. **Denne arbeidsgruppa støtter derfor disse tiltaksforslagene.**

⁴ Vedlegg 2: Oversikt over relevante, igangsatte tiltak i direktoratene

⁵ Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse, NOVA rapport nr. 7/ 16, og Samordning av tjenester for barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapssammenstilling (2010 – 2017). NOVA. Notat nr. 4/ 18.

Når det gjelder oppretting og bruk av referansegruppe, ble referansegrupper opprettet og brukt i tilknytning til Tjenestedesignprosessen som Eggs ledet for oss.

Relatert til siste punkt der funksjonshemmede med innvandrerbakgrunn er tatt inn som en av målgruppene, hadde vi inkludert personer med annen etnisk bakgrunn i workshopene. Hensyn til denne gruppa blir delvis ivaretatt ved å gjøre informasjon på nett tilgjengelig for flest mulig og gjennom universell utforming. Behovet for å oversette til flere språk må vurderes når nettinformasjonen skal utformes i samarbeid med brukerne.

Bruk av utredningsinstruksen:

Det er viktig at statlige beslutninger er velbegrunnede og gjennomtenkte slik at de ikke gir uønskede virkninger eller medfører sløsing med samfunnets ressurser. Formålet med utredningsinstruksen er å legge et godt grunnlag for beslutninger om statlige tiltak ved å identifisere alternative tiltak, utrede og vurdere virkningene av aktuelle tiltak, involvere de som er berørt av tiltaket tidlig i utredningsprosessen og samordne berørte myndigheter.

Når det gjelder denne rapporten, er ikke alle punktene i utredningsinstruksen gjennomført fullt ut for alle tiltakene. Dette har ikke vært mulig innenfor gjeldende ressurs- og tidsramme, men heller ikke nødvendig i de tilfeller der vi støtter oss til andre gruppers tiltaksforslag. Dette gjelder arbeidsgruppas tiltaksforslag 3 (Knytte BTI til lovpålagte ordninger) og tiltak 4 (Utredning av enklere utløsning av rettigheter). Her har det ikke vært nødvendig å gjennomføre instruksens punkt 3,4 og 6⁶ fordi tiltakene utredes i de nevnte gruppene eller skal utredes gjennom andre innsatser.

Når det gjelder det å undersøke hva som er problemet, hva som skal oppnås, gjøre en vurdering av relevante tiltak og hvorfor tiltak anbefales, er dette gjennomført for alle tiltaksforslagene. Vi har et kunnskapsgrunnlag som viser til både problem (NOVA rapportene og workshops) og hva som ønskes oppnådd. Relevante tiltak har deretter utkrystallisert seg, blitt vurdert og begrunnet gjennom tjenestedesignprosessene i tre workshops.

Utredningsinstruksen er også gjennomført når det gjelder å involvere brukergruppa og de som er ansvarlig for tiltakene. Forslagene som er gjengitt nedenfor (og rapporten i sin helhet), er produsert i nært samspill med brukerne (jf. workshops i tjenestedesignprosessen). Tiltaksforslagene har i ettertid vært på innspillrunde hos alle som deltok på workshops, inkludert alle interesseorganisasjonene. Tiltaksforslagene har også vært godkjent i linja tidligere og allerede vært til første gjennomgang i styringsgruppa. Forslag om tverrsektoriell nettinformasjon har også vært forelagt eierne av nettstedene som har godkjent forslagene.

1.4 Rapportens oppbygning

Rapportens oppbygning beskrives bakgrunnen for at det ble opprettet en egen arbeidsgruppe som skulle se særskilt på koordinerte tjenester og informasjon til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Kapitel 2 inneholder en kort oppsummering av viktige funn, arbeidsgruppens forslag til tiltak og forslag til ansvarsfordeling. I kapitel 3 og 4 gjøres det rede for metode og kunnskapsgrunnlaget,

⁶ Punkt 3,4 og 6 i utredningsinstruksen utreder for prinsipielle spørsmål tiltaket reiser, positive og negative virkninger av tiltaket og hvem som berøres, samt forutsetninger for en vellykket gjennomføring av tiltaket.

nærmere bestemt kunnskapsoppsummeringer, tjenstedesignprosjektet som ble gjennomført og relevant arbeid i andre 0-24 grupper.

Kapitel 5 inneholder en drøfting av hvordan arbeidsgruppen, utfra kunnskapsgrunnlaget, har valgt ut forslag til tiltak. Kapitel 6 er en beskrivelse av tiltakene og drøfting av forutsetninger for at noen av tiltakene skal virke. I siste kapittel kommer flere betraktninger på andre forutsetninger som må være på plass for at tiltakene skal ha god effekt.

2 Oppsummering av funn, arbeidsgruppas forslag til tiltak og forslag til ansvarsfordeling.

2.1 Utfordringer som kunnskapsinnhenting avdekket:

- Foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne bruker generelt mye tid på søknader om hjelp og til å tilpasse den hjelpen de får. Det tar ofte lang tid å søke og dokumentere og mange får avslag. Mange får ikke hjelp før de har fått en diagnose.
- Mange opplever at de enten ikke får informasjon eller at informasjonen oppleves som vanskelig tilgjengelig og utilstrekkelig.
- Mange opplever at tjenestene ikke har tilstrekkelig faglig kompetanse og at de heller ikke har kompetanse om samhandling, tidlig innsats og nedsatt funksjonsevne.
- Hjelpetjenestene oppleves som fragmenterte og det er stort sett opp til foreldrene å få koordinert hjelpen.
- Overgangssituasjoner fungerer i liten grad godt for barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Dess eldre barna blir, dess mer utfordrende blir overgangene.
- Når det gjelder overgangen fra skole til arbeidsliv, pekes det på at overgangen ikke fungerer godt nok fordi NAV kommer for seint på banen, og fordi NAV gir lite adekvat hjelp for arbeidstilknytning.
- Koordinerende enhet i kommunene fungerer ikke slik den skal.
- Arbeidet med individuell plan er fortsatt mangelfull i koordinerende enhet.
- Koordinatorrollen fungerer ikke som den skal. Foreldrene selv koordinerer tjenestene.
- Innvandrerfamilier opplever ofte doble barrierer i møtet med hjelpeapparatet.

Funnene i kunnskapsinnhenting kunne potensielt føre til svært mange forslag til tiltak. Arbeidsgruppen måtte gjøre flere avveier underveis. Arbeidsgruppen har valgt å arbeide videre med tiltak som ikke er løftet frem i andre satsinger eller andre arbeidsgrupper i 0-24 samarbeidet. Tiltak foreslått blant annet i "Regelverksgruppen" og gruppen "Øke læreplass til ungdom med funksjonsnedsettelse" svarer ut noen av utfordringene avdekket i kunnskapsgrunnlaget vårt. En nærmere drøfting av dette finnes i kapittel 5.

2.2 Arbeidsgruppas forslag til tiltak:

1. **Å forsterke eksisterende nettsteder med tverrsektoriell, universelt utformet, kvalitetssikret og samlet informasjon om rettigheter for de ulike målgruppene** (familier med funksjonshemmede barn, unge med nedsatt funksjonsevne og tjenesteytere). For at

informasjon skal nå alle gruppene, er det nødvendig å videreutvikle fire eksisterende statlige nettsider. Dette gjelder både Veiviseren.no, Bufdir.no/Familie og oppvekst og Ung.no.

Tiltaket omfatter også DIGI- UNG. Sidene må utarbeides i samarbeid med brukergruppen og det må utarbeides robuste systemer for revidering og vedlikehold på tvers av direktoratene

2. **Å utarbeide et tverrsektorielt og universelt utformet e- læringskurs om tidlig innsats og samhandling på tvers av sektorer.** Manglende samhandlingskompetanse og kompetanse om tidlig innsats var et av de behovene som ble avdekket på workshops. Det er spesielt behov for kurs som kan benyttes på tvers av sektorer.
3. **Å avklare forholdet mellom Bedre tverrfaglig innsats (BTI) og lovpålagt individuell plan og koordinator.** Samhandlingsmodellen BTI (med verktøy som **handlingsveileder** og **stafettlogg**) kan være en egnet modell for **bedret samordning og tidlig innsats**. Det kan derfor være hensiktsmessig å knytte samhandlingsmodellen **til lovpålagte og varige ordninger for samarbeid som IP (samarbeidsplan jf. Forslag fra regelverksgruppa) og koordinator**. Kunnskapsgrunnlaget fra vår arbeidsgruppe **om utfordringsbildet når det gjelder personer med nedsatt funksjonsevne bør tas inn** som kunnskapsgrunnlag også for 0-24 gruppa **bedre tverrfaglig samarbeid (BTS)**.
4. **Forslag om å utrede muligheten for enklere utløsning av rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse** som en oppfølging av at personer med nedsatt funksjonsevne opplever at de søker, anker, søker og at det generelt er vanskelig å få rettigheter utløst.

Gruppa støtter Regelverksgruppas forslag til samarbeidstiltak som samarbeidsplan og koordinator samt det arbeidet som er satt i gang med å forbedre BTI metodikken. Vi mener at forslagene vil imøtekomme brukernes ønske om tverrsektorielt team og tidlig innsats.

2.3 Arbeidsgruppas forslag til ansvarsfordeling

Arbeidsgruppa ser at det er flere parallelle satsinger på nasjonalt nivå bl.a. Digitaliseringsstrategi som KMD har ansvar for, kommende handlingsplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse som KUD har ansvar for og regjeringens Likeverdsreform. Det er viktig at disse prosessene sees i sammenheng og kobles til hverandre.

“Brukeren i sentrum – sammenhengende tjenester”, er ett av de prioriterte områdene i digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019 – 2025 som KMD har ansvar for [1]. Dette innebærer å se ulike mål, brukerbehov og tjenester i sammenheng for å lage nye tjenester eller tilpasse en eksisterende tjenesteleveranse slik at de oppleves mer sammenhengende for brukeren. Helse- og omsorgsdepartementet har av KMD fått ansvar for å koordinere arbeidet i strategien innen livshendelsen «Barn og unge med behov for sammenhengende tjenester». På bakgrunn av det, har Helsedirektoratet fått i oppgave å gjøre en behovsanalyse. Analysen kan danne grunnlag for å vurdere konsepter for mulige forbedringer i den videre prosessen.

Arbeidsgruppa foreslår at tiltak 1 (Forsterke eksisterende nettsider) kobles til pågående arbeid knyttet til digitaliseringsstrategi (jf. Brukeren i sentrum – sammenhengende tjenester) samt til ovennevnte handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse og likeverdsreformen jf. Granavolden-erklæringen. I tillegg foreslår vi at tiltak 2 (Tverrsektorielt og universelt utformet e- læringskurs om tidlig innsats og samhandling på tvers) også tas inn i kommende handlingsplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse og kobles til arbeidet med Likeverdsreformen. Det samme gjelder tiltak 4 (Utrede mulighet for enklere utløsning

av rettigheter). Det må vurderes om tiltak 4 også skal tas inn i digitaliseringsstrategien. I beskrivelsen nedenfor, er ansvarsdelingen ytterligere presisert

1. Å forsterke eksisterende nettsteder med tverrsektoriell, universelt utformet og samlet informasjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne

· Jf. «Livshendelsen for barn og unge med behov for sammenhengende tjenester» i Digitaliseringsstrategi som KMD har ansvar for, anbefaler vi at informasjon om rettigheter rettet mot tjenesteyterne tas inn i arbeidet med digitaliseringsstrategien. Det videre arbeidet skal foregå i nært samarbeid med Avdir, Utdanningsdirektoratet [2], Helsedir, Bufdir og IMDI. Brukerne skal også involveres i dette arbeidet.

· Når det gjelder informasjon om rettigheter rettet mot barn, unge og deres foreldre., foreslår arbeidsgruppa at tiltaket tas inn i Digitaliseringsstrategi, samt at det tas inn i kommende handlingsplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse og koples til arbeidet med Likeverdreformen. Bufdir får ansvar for å koordinere arbeidet med å forsterke Ung.no, Familie- og oppvekst, og DIGI UNG (ungdom 13-20 år) med informasjon om rettigheter til unge med nedsatt funksjonsevne og familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Forutsetningen er at DIGI UNG utvikler seg i den retningen. Arbeidet skal foregå i nært samarbeid med Avdir, Utdanningsdirektoratet, Helsedir, Husbanken og IMDI. Brukerne skal også involveres i dette arbeidet.

Forutsetningene for en vellykket gjennomføring av tiltaket

- Tiltaket må være politisk forankret i de ulike fagdepartementene slik at direktoratene kan samarbeide om en felles digital løsning. Det et må være avsatt midler til dette arbeidet.
- At utredning av nettsider enten på bakgrunn av eksisterende nettsider eller nye (jf. Eventuelle felles oppdrag fra fagdepartementer til fagdirektorater med avsatt ressurs) kartlegges i dialog med tjenestene på tvers av sektorer og brukere med behov for informasjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.
- At nettsidene om rettigheter for funksjonshemmede som skal utvikles, gjøres synlig og tilgjengelig for brukergruppene.
- At det lages en langsiktig plan for og settes av nok ressurser til markedsføring og implementering for å gjøre informasjonen kjent for brukergruppen.

2. Å utarbeide et tverrsektorielt og universelt utformet e- læringskurs om tidlig innsats og samhandling på tvers av sektorer.

· Arbeidsgruppen foreslår at Utdanningsdirektoratet tar ansvar for å koordinere arbeidet med dette kurset som skal være både tverrsektorielt og universelt utformet. Utvikling av kurset skal foregå i samarbeid med AVdir, Helsedir, Bufdir og Husbanken. Det bør opprettes en referansegruppe. Det foreslås at tiltaket også tas inn i kommende handlingsplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse og Likeversreformen.

3. Å avklare forholdet mellom Bedre tverrfaglig innsats (BTI) og lovpålagt individuell plan og koordinator

· BTS gruppa får ansvar for å avklare forholdet mellom BTI og lovpålagte og varige ordninger for samarbeid som IP (samarbeidsplan jf. Forslaget i Regelverksgruppa) og koordinator.

4. Forslag om å utrede enklere utløsning av rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse

· Arbeidsgruppa foreslår at tiltaket tas inn i ovennevnte handlingsplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse samt i arbeidet med Likeversreformen. Det vurderes om tiltaket også tas inn i digitaliseringsstrategien.

[1]<https://www.ks.no/globalassets/fagomrader/digitalisering/digitaliseringsstrategien/Digitaliseringsstrategi-juni2019.pdf>

[2] Når vi viser til Utdanningsdirektoratet, inkluderer dette også Statped som en del av virkemiddelapparatet til Utdanningsdirektoratet.

3 Kunnskapsinnhenting

3.1 Kunnskapsoppsummering

En tidligere utredning foretatt av NOVA⁷, dekker til dels kunnskapsbehovet. Arbeidsgruppen mente imidlertid det var et behov for en ny sammenstilling med mer oppmerksomhet på eldre barn og unge voksne og overgangen til høyere utdanning og arbeidsliv.. Arbeidsgruppen ønsket derfor en kunnskapssammenstilling med ekstra oppmerksomhet på faktorer som fremmer eller hemmer gjennomføring av videregående skole, som er spesielt rettet mot tidlig innsats og overganger i skole- og utdanningsløpet.

NOVA ble tildelt oppdraget og leverte sin rapport april 2018⁸. Hovedtrekkene i rapporten blir omtalt i punkt 4.1.

3.2 Tjenstedesign

Tjenstedesign⁹ er en brukerrettet måte å utvikle tjenester på. Grunntanken er å sette brukerne i sentrum for utviklingsprosessen og å se hele tjenestetilbudet fra brukerens perspektiv.

EGGs design ble benyttet som ekstern leverandør for å bistå arbeidsgruppen i denne metodikken. Formålet med å bruke tjenstedesign i vårt arbeid var å involvere brukerne slik at de kunne bidra med å beskrive og innhente erfaringer, og bidra med å utarbeide konkrete tiltak og løsninger. Rapporten fra tjenstedesignprosessen ligger vedlagt¹⁰.

Arbeidsgruppen har positive erfaringer med å benytte tjenstedesign som metode for å innhente brukererfaringer i dette konkrete prosjektet, men det har vært krevende å benytte metoden for å komme fram til forslag til tiltak. Noen av tiltakene som ble foreslått av brukerne har vært nødvendig å oversette til et mer overordnet nivå, jf. kapittel 5.

⁷ Demri A. Gundersen. T. *Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse*. NOVA rapport nr. 7/ 16.

⁸ Gundersen t. Seeberg. M. *Samordning av tjenester for barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapssammenstilling (2010 – 2017)*. NOVA. Notat nr. 4/ 18.

⁹ Difis nettsted

¹⁰ EGGs Design, 2018, *Samlet innsats – for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier*

For nærmere beskrivelse av de innspill og forslag til tiltak som kom frem under tjenstedesign-prosessen, vises det til punkt 4.2.

4 Kunnskapsgrunnlaget

4.1 Forskningsbasert kunnskap

4.1.1 Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse, NOVA Rapport 7/ 16.

Rapporten «Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse»¹¹ er basert på en litteraturgjennomgang fra 2009- 2016 og intervju med 10 foreldre. Den viser at foreldres opplevelse av hjelpesystemet og tjenestene er varierte. Det kan synes som om foreldre som har barn med funksjonsnedsettelse som oppdages rett etter fødselen, er mer positive til kontakten med hjelpeapparatet enn de barna/ ungdommene som oppdages senere. Samtidig opplever alle foreldrene i undersøkelsen det som tid og energikrevende å forholde seg til hjelpeapparatet som helhet. Mange av mødrene jobber derfor deltid. I tillegg opplever mange av dem at det framstår som tilfeldig om de får informasjon og hjelp. Ofte er de avhengig av at de treffer på riktig person i hjelpesystemet. Mange av foreldrene må av den grunn selv tilegne seg kunnskap om tjenester og hvordan de skal gå fram for å få tjenester. Hvorvidt foreldre lykkes med dette, er i stor grad avhengig av bakgrunn og utdanningsnivå. Foreldre med minoritetsbakgrunn bruker f.eks. i mindre grad hjelpetjenester enn andre.

Foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne bruker generelt mye tid på søknader om hjelp og til å tilpasse den hjelpen de får. Hjelpetjenestene oppleves som fragmenterte og det er stort sett opp til foreldrene selv å få koordinert hjelpen.

4.1.2 Samordning av tjenester til barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapssammenstilling 2010 – 2017.

Rapporten som er bestilt av denne arbeidsgruppa, er en kunnskapssammenstilling fra 2010 – 2017 av norsk forskning, norske tilsyn og utredninger som omhandler samordning av tjenester for barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne¹². Det er lagt vekt på informasjon og samordning av tjenester i overgangene fra barnehage og helt til de som voksne har fått arbeid.

Det rapporten konkluderer med, er at mange foreldre opplever at de enten ikke får informasjon eller at informasjonen oppleves som vanskelig tilgjengelig og utilstrekkelig. Mange opplever også en «vente og se holdning» noe som kan medføre at tiltak blir iverksatt for sent.

Videre konkluderer den med at overgangssituasjoner er krevende for barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Dess eldre barna blir, dess mer utfordrende blir overgangene. Som årsak til at overganger er en stor utfordring for disse barna og ungdommene, vises det til sein planlegging, manglende informasjonsoverføring, for mange personer å forholde seg til på ny skole, og at mange

¹¹ Demri A. Gundersen. T. *Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse*. NOVA rapport nr. 7/ 16.

¹² Gundersen t. Seeberg. M. *Samordning av tjenester for barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne*. Kunnskapssammenstilling (2010 – 2017). NOVA. Notat nr. 4/ 18.

ansatte mener at informasjon om eleven ikke trenges fordi man vil gi eleven en «ny start» på den nye skolen.

Når det gjelder overgangen fra skole til arbeidsliv, pekes det på at overgangen ikke fungerer godt nok fordi NAV kommer for seint på banen, og fordi NAV gir lite adekvat hjelp for arbeidstilknytning, og at skolen dermed får for mye ansvar når det gjelder å finne arbeidsplasser til eleven. Når det gjelder overgang fra barne- til voksenhabilitering, er det mye som tyder på at dialogen i overgangene er dårlig og at dette kan innebære brudd i tjenestekjeden. Det pekes på at det er behov for overgangsordninger og direkte personansvarsoverføring mellom ulike tjenesteytere.

Kunnskapssammenstillingen viser videre at koordinerende enhet i kommunene ikke fungerer slik den skal. Arbeidet med individuell plan er for eksempel fortsatt mangelfull i koordinerende enhet på tross av at arbeid med planen er en av enhetens kjerneoppgaver.

4.2 **Innspill fra brukerne og tjenesteyterne gjennom tjenstedesignmetodikk**
EGGS gjennomførte tre innspillmøter med brukere og tjenesteytere. Målet med møtene var henholdsvis behovskartlegging, idegenerering og videreutvikling av ideer. Fullstendig rapport fra tjenstedesignprosessen ligger vedlagt.

4.2.1 Behovskartlegging

I det første innspillmøtet ønsket vi å bli kjent med brukerbehovene. Denne gruppa var liten og kun sammensatt av brukersiden herav syv mødre, en far og en ungdom.

Målet med møtet var å innhente brukerkunnskap og diskutere temaer som utredning, informasjon, rettigheter, tilrettelegging, målrettet trening, sosialt liv, resten av familien, skole, tjenester og aktører.

Gjennom innspillmøtet kom det frem at det er vanskelig å få informasjon om rettigheter og at det er få som har oversikt over tilgjengelig tilbud. Det er ingen helhetlig informasjonskilde og tjenestene vet heller ikke nok om hverandre. Koordinerende enhet fungerer i tillegg dårlig.

Det kom også fram at skolen ikke er godt nok tilrettelagt for barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Skolen mangler kompetanse og barna får ikke god nok undervisning på skolen. De undervises ofte av assistenter. Overganger mellom skoleslag planlegges ofte for sent.

Deltakerne vektla også at utredninger tar tid og at mange ikke får hjelp før de har fått en diagnose. Det oppleves ofte som en kamp å få riktig tilrettelegging til riktig tid. Det tar ofte lang tid å søke og dokumentere og mange får avslag. Det er lite rom for å ivareta resten av familien og sosialt liv nedprioriteres.

4.2.2 Idegenerering

På andre innspillmøte møttes både ungdom med funksjonsnedsettelse, pårørende og tjenesteytere. Målet var å adressere utfordringer, identifisert i første innspillmøte, og komme med forslag til løsninger betraktet fra ulike perspektiver. Under møtet ble det kartlagt hovedutfordringer som ideene ble knyttet til. Ideene ble videreutviklet og kategorisert i syv idegrupper som svarte på de tydeligste brukerbehovene. De syv idegruppene er beskrevet i vedlagte rapport til Eggs. Siden flere

av disse ideene ikke ble tatt med videre, er de ikke gjengitt her, men det er mulig å lese mer om ideene i den vedlagte rapporten til Eggs.

Mange av idéene som kom opp, er bedre eksempler på hva brukerne har behov for, enn faktisk kilde til nye ideer og tjenester.

4.2.3 Utvikling av konsepter

Eggs valgte ut fra disse 7 ideene tre hovedkonsepter som de ønsket å videreutvikle i siste møte. For å jobbe videre med disse hovedkonseptene var det hensiktsmessig å avgrense gruppa en god del sett i forhold til andre møte der det var 50 deltakere. Tjenestestedene var sterkest representert på dette siste møtet. Hovedmålet med det siste møtet var å videreutvikle og validere tre hovedkonsepter og vurdere hva som måtte til for å realisere konseptene.

Tre konseptforslag ble utarbeidet:

1. Tilgjengelig informasjon om tjenester:

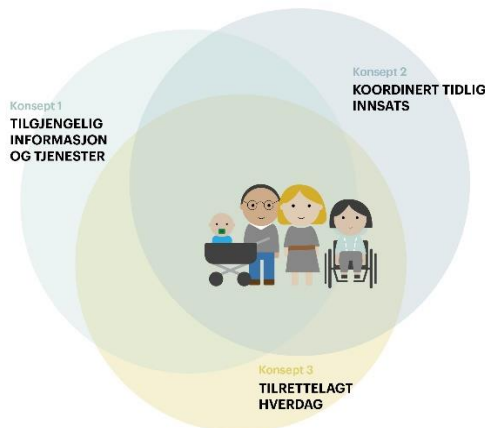
Et nasjonalt nettsted som tilgjengeliggjør tverrsektoriell informasjon og er organisert med tanke på behov. Det gis direkte tilgang til de kommunale tjenestene som også henviser til hverandre. Nettstedet er hovedsakelig rettet mot tjenestene, pårørende, familien og er tilgjengelig for alle/ universelt utformet. Tjenesten skal være for både unge, pårørende, søsken og ansatte.

2. Tverrfaglig team som skal gi koordinert og tidlig innsats

En nasjonal (statlig) tjeneste som forplikter sektorenes ansvar til tidlig innsats. Tjenesten skal ha tilknyttet en familiekoordinator som fungerer som familiens støtte og rådgiver. Det foreslås en funksjon kalt «flagget» som gir mulighet til å tilkalle et team av andre fagpersoner så snart de får en henvendelse eller vet at noe skurrer. Utredning og tiltak skal settes inn tidlig og uten at diagnosen nødvendigvis er på plass.

3. Digital hverdagsplan for å sikre bedre samhandling og skape oversikt

Det foreslås et digitalt verktøy som brukeren, pårørende, og alle som er involvert i den unges hverdag har tilgang til for å tilrettelegge hverdagen og samordne tjenestene på best mulig måte med utgangspunkt i den enkelte brukers livssituasjon og tid.

4.3 Relevant arbeid i andre grupper i 0-24

Vår arbeidsgruppe ble etablert sent i løpet for 0-24 samarbeidet, og noen tiltak som vi har vurdert har allerede vært dekket av andre arbeidsgrupper. Arbeidet i de andre gruppene i 0-24 samarbeidet er derfor en viktig del av vår arbeidsgruppes kunnskapsgrunnlag. Flere av de andre arbeidsgruppens tiltak er særskilt relevante i forhold til vår arbeidsgruppes mandat. Vi har løst dette ved å henvise til disse tiltakene og kommenterer der vi støtter tiltakene. En nærmere beskrivelse av dette er i kapittel 5.

Vår arbeidsgruppe støtter disse tiltakene fordi de på en god måte vil kunne bidra til en mer samordnet og koordinert innsats for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier. Noen av forslagene fra andre arbeidsgrupper, er derfor tatt inn som en naturlig del av våre tiltaksforslag. Det er spesielt tre arbeidsgrupper som er relevant å nevne her:

4.3.1 Regelverksgruppa

Regelverksgruppa i 0-24- samarbeidet ble etablert for å kartlegge hvordan gjeldende regelverk for roller, ansvar og samarbeid forstås og etterleves. Arbeidsgruppa legger hovedvekt på temaet samarbeid mellom sektorene i sin utredning.

Regelverksgruppas forslag til tiltak:

Regelverksgruppen foreslår nye bestemmelser om samarbeid på tvers samles i en ny felles lov eller forskrift som gjelder for alle sektorene som er omfattet av 0-24 samarbeidet. Det foreslås videre at loven skal inneholde bestemmelser om samarbeid. I tillegg til denne plikten foreslår arbeidsgruppen en lovfestet rett/plikt til samarbeidstiltak, herunder samarbeidsplan og koordinator. Videre foreslår gruppa en samarbeidsenhet som skal ha ansvar for å koordinere samarbeidet på tvers av sektorer.

I tillegg til en generell rett/plikt til samarbeid mellom virksomhetene mener regelverksgruppa at det bør lovfestes rett/plikt til samarbeidstiltak, herunder samarbeidsplan (Individuell plan) og koordinator. Formålet er å bidra til likelydende rett, plikt og dermed likelydende forpliktelser til samarbeid i alle sektorer.

Regelverksgruppa foreslår samtidig en tverrsektoriell enhet for barn og unge. Enheten skal ha ansvar for arbeidet med samarbeidstiltak, herunder samarbeidsplaner (dagens Individuell plan) og koordinator.

Gruppas anbefalinger er basert på tre rapporter fra Proba¹³, Ipsos¹⁴ og RKBU Nord¹⁵, i tillegg til eksisterende, tilgjengelig kunnskap.

Regelverksgruppas funn og begrunnelse for anbefalinger:

Kartleggingene/rapportene bestilt av regelverksgruppa i 0-24 samarbeidet viser at det er en del barn og unge som ikke får rett hjelp til rett tid og som ikke får et helhetlig og koordinert tilbud ved behov. Kartleggingen viser videre at en viktig årsak til dette, er manglende samarbeid mellom velferdssektorene.

Kunnskapsgrunnlaget viser at regelverket er en viktig faktor som påvirker samarbeid. Arbeidsgruppens vurdering er at dagens regelverk ikke er tilstrekkelig eller ikke virker etter sin hensikt.

Regelverksgruppa har på bakgrunn av kunnskapsgrunnlaget også konkludert med at dagens regelverk om roller, ansvar og samarbeid ikke er godt nok implementert.

Gjennomgangen av gjeldene rett i regelverksgruppa viser i tillegg at ikke alle særlovene inneholder bestemmelser om plikt til å samarbeide med andre sektorer. Der det er regulert, er pliktene ulikt utformet, har ulikt innhold og det varierer hvem som skal samarbeide med hvem.

4.3.2 Læreplasser til elever med funksjonsnedsettelse

Arbeidsgruppe H i 0-24-samarbeidet fikk i oppdrag å vurdere og foreslå tiltak som kan øke antall læreplasser og bidra til økt gjennomføring for elever med funksjonsnedsettelse. Sluttrapporten ble levert 15.03.2018 og inneholder 10 forslag til tiltak. Disse forslagene omhandler:

- Utvikle statistikk om målgruppa
- Utarbeide en tverrsektoriell, nettbasert «veiviser» over kompetanse, ressurser, tjenester og virkemidler i direktoratene i 0-24 og underliggende etater
- Oppfordring om fokus på yrkesfagelever og lærlinger med funksjonsnedsettelse i de fylkeskommuner som viderefører NAV-veiledere i videregående skole
- Økonomisk kompensasjon til lærebedrifter
- Samordne informasjon til lærebedrifter
- Unge lærlinger med nedsatt funksjonsevne i ny IA-avtale
- Etterutdanningsmatriell for instruktører/faglige ledere
- Supported Employment for yrkesfagelever og lærlinger med funksjonsnedsettelse

¹³ Proba 2017, *Hva må til for at barn og unge gjennomfører sin opplæring? – Erfaringer og innspill fra brukerorganisasjoner*

¹⁴ IPSOS, 2018, *Kartlegging av samhandling om utsatte barn og unge*

¹⁵ RKBU Nord, 2017, *Kunnskapssammenstilling om faktorer som påvirker samhandling mellom velferdssektorene om utsatte barn og unge*

- Individuell plan i opplæringsloven
- Videreutvikle samarbeidsavtaler mellom NAV fylke og fylkeskommunene

Vi vurderer at arbeidsgruppa for økt læreplaner (H) sine forslag til tiltak er relevante for vår arbeidsgruppes målgruppe, og støtter tiltakene. Noen av tiltakene er i gruppe H er allerede igangsatt.

Arbeidsgruppe H har også arbeidet særskilt med elever med innvandrerbakgrunn. Det har blitt avholdt en workshop med representanter fra opplæringssetaten og arbeids- og velferdsetaten, i tillegg til Udir, IMDI og AVdir. Sluttdokumentet er levert styringsgruppa for 0-24 samarbeidet, som har tatt dokumentet til etterretning.

4.3.3 Arbeidsgruppe Bedre tverrfaglig samarbeid - BTS

Styringsgruppen i 0-24- samarbeidet har besluttet å ta utviklingsprosjektet «Bedre tverrfaglig innsats (BTI)» inn som et tiltak i 0-24 samarbeidet. Tilskuddsordningen Bedre tverrfaglig innsats (BTI) er avsluttet som egen ordning og inngår fra 2018 i Tilskudd til «systematisk identifikasjon og oppfølging av utsatte barn» som forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. Arbeidet med bedre tverrfaglig innsats rundt barn og unge ble ved årsskiftet 2018/ 2019 tatt inn i 0- 24 samarbeidet for å styrke den tverrfaglige oppslutningen om arbeidet.

Styringsgruppen i 0-24 ser at det vil gi gevinster dersom *alle* velferdsdirektoratene eide modellen i fellesskap. En samordning av statlige virkemidler og innretning av innsatser vil gi en merverdi på alle nivåer, sektorer og ikke minst for de berørte, utsatte barn, unge og deres familier.

Arbeidet med utviklingen av samhandlingsmodellen "bedre tverrfaglig innsats BTI" organiseres som et prosjekt i 0-24 programmet kalt "Bedre tverrfaglig samarbeid - BTS".

Mål for prosjektet "BTS" er å tilby kommuner og fylkeskommuner et sammenhengende, omforent og sektorovergripende rammeverk, med tilhørende verktøy og kompetansetilbud, og som understøtter bedre samordning av tjenestene til utsatte barn og unge i kommunene.

Det er et hovedformål å videreutvikle ressursene og verktøyene for modellen Bedre tverrfaglig innsats slik at de oppleves relevante for alle involverte sektorer.

Arbeidet er i en tidlig fase, men er svært relevant for målgruppen barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

Modellen "Bedre tverrfaglig innsats BTI"

"Bedre Tverrfaglig Innsats BTI" er en samhandlingsmodell som har til hensikt å sikre helhetlig og koordinert innsats overfor barn, unge og familier det er knyttet bekymringer til uten at det blir oppfølgingsbrudd. Samhandlingsmodellen beskriver prosesser i tjenesteapparatet. De fire prosessene er identifisering, lokal innsats, tverretatlig samarbeid og kompleks samordning. Modellen kan anvendes for å tilrettelegge kommunens innsats både på et overordnet nivå og ned til det praktiske daglige arbeidet for og med barna og familien. Den kan tilpasses lokale forhold og bidra til å forbedre og videreutvikle allerede eksisterende verktøy, rutiner og samarbeidsfora.

Modellen kan benyttes som inspirasjon på områder hvor det mangler rutiner, verktøy og redskap i arbeidet. En forutsetning for å bruke modellen og verktøyene er at det finnes en bestemt

kompetanse i å utføre oppgavene i tjenestene. I denne samhandlingsmodellen er det utarbeidet ulike verktøy som skal være til hjelp for den enkelte medarbeider i den konkrete oppfølgingen. Verktøyene inneholder mer spesifikke metoder eller rutiner, som støtter handlingene i prosessen fra å oppdage, vurdere, beslutte og iverksette oppfølging.

5 Fra innsikt til tiltak

Arbeidsgruppens kunnskapsgrunnlag er omfattende. Novas to kunnskapssammenstillinger gir vesentlig innsikt om hvordan brukere med nedsatt funksjonsevne og deres familier opplever manglende informasjon og koordinering av tjenestene. Innhenting av brukernes opplevelser og forslag til tiltak via tjenstedesignmetoden understøtter i stor grad funn fra kunnskapssammenstillingene.

I dette kapitlet drøfter vi hvordan funn i innsiktsarbeidet tas videre til våre forslag til tiltak. Vi drøfter også hvordan andre pågående prosesser i og utenfor 0-24 samarbeidet er relevant i forhold til funn i kunnskapsinnhenting, slik at vi selv ikke kommer med forslag til tiltak der.

5.1 Tre konsepter fra tjenstedesignprosessen (Eggs design)

Tjenstedesignprosessen munnet ut i tre hovedkonsepter. Disse er:

1. Tilgjengelig digital informasjon om tjenester
2. Tverrfaglig team som skal gi koordinert og tidlig innsats
3. Digital hverdagsplan for å sikre bedre samhandling og skape oversikt. (Se punkt 4.2.3).

Arbeidsgruppen har tatt utgangspunkt i de to første konseptene når vi har utarbeidet forslag til tiltak, og gjort nødvendige tilpasninger. Det tredje punktet har vi ikke gått videre med. Begrunnelsen for dette er gjengitt på neste side.

Forslaget om **nasjonalt nettsted** som skal gi informasjon om tjenester og rettigheter for barn og unge med nedsatt funksjonsevne, er en idé arbeidsgruppen har jobbet videre med. Vi har vurdert at det er hensiktsmessig å ta hensyn til at barn/ungdom, foreldre og tjenesteytere har ulikt behov for informasjon. Arbeidsgruppen mener at *ett* nasjonalt nettsted ikke vil gi en fullgod løsning for de ulike gruppene. Vi viser til kapittel 6.1 for nærmere beskrivelse.

Når det gjelder brukernes forslag om **tverrfaglig team for koordinert og tidlig innsats**, har det vært nødvendig å ta hensyn til pågående arbeid både i og utenfor 0-24 samarbeidet. Kommunen har stor autonomi til selv å bestemme hvordan tjeneste skal organiseres, men lovreguleringer gir mulighet til å påvirke kommunene i den retningen staten ønsker. En annen måte staten kan påvirke kommunene i ønsket retning på, er gjennom mykere virkemidler som for eksempel tilskuddsmidler.

Innen 0-24 arbeidet er forslaget fra Regelverksgruppen og forestående arbeid i BTS-gruppen svært relevante for å imøtekomme brukernes forslag til tiltak jf. vårt kunnskapsgrunnlag.

Regelverksgruppa foreslår tiltak som skal bidra til tidlig innsats og bedre tverrsektorielt samarbeid. Kunnskapsgrunnlaget fra vår arbeidsgruppe og regelverksgruppen viser sammenfallende funn om svikt i samarbeid og rett tiltak til rett tid. Regelverksgruppens vurdering er at dagens regelverk ikke er tilstrekkelig eller ikke virker etter sin hensikt. Vår arbeidsgruppe støtter forslag til rettslige virkemidler anbefalt fra regelverksgruppa i 0-24 samarbeidet, nærmere beskrevet i punkt 4.3.1

Kunnskapsoppsummeringen viser at tjenestene oppleves som fragmenterte og det er stort sett opp til foreldrene selv å få koordinert hjelpen. Koordinerende enhet og koordinatorrollen i kommunene fungerer ikke slik den skal, og arbeidet med individuell plan er fortsatt mangelfull. Individuell plan er hjemlet i flere lover, men det er kun i helselovgivningen at koordinator skal tilbys i forbindelse med individuell plan. Selv om familien ikke ønsker en individuell plan skal de tilbys en koordinator. Koordinerende enhet er også kun hjemlet i helselovgivningen, og dette kan også være en barriere for koordinering av tjenestene på tvers av sektorer. God praksis i en del kommuner viser at en tverrsektoriell koordinerende enhet fremmer tverrfaglig samarbeid og mer koordinerte tjenester til barn og unge. Det er ikke alltid barn og unge er i tett kontakt med helsetjenestene, men de kan ha behov for barnevernstjenesten, PP-tjenesten, spesialpedagogiske hjelp eller tiltak fra NAV. Vi har lite statistikk på utarbeidelse av individuelle planer i barnevern og NAV. Det er heller ikke en naturlig linje mellom Nav, barnevern, skole og helsetjenestene slik at behovet for individuell plan formidles og ansvar plasseres. Familiene blir ofte kasteball i systemet, og blir selv koordinatører for å få tjenestene til å henge sammen. Denne utfordringer har lenge vært kjent.

Det er gode grunner som taler for regelverksgruppas forslag om at nye bestemmelser om samarbeid på tvers samles i en ny felles lov eller forskrift som gjelder for alle sektorene i 0-24 samarbeidet. For barn, unge og deres foreldre vil det være lettere å forholde seg til én lov eller forskrift enn til alle sektorlovene når de har behov for et helhetlig og koordinert tilbud. Det vil også være enklere for den enkelte sektor å finne frem til de andre sektorenes samarbeidsplikter, uten å måtte kjenne de ulike særlovene. Vår arbeidsgruppe støtter derfor forslagene til tiltak om lovfestet rett/plikt til samarbeidstiltak, herunder samarbeidsplan og koordinator og samarbeidsenhet i en ny samarbeidslov på tvers av alle sektorer.

BTS-gruppen: Vår arbeidsgruppe foreslår som tiltak at det bør utredes muligheter for å knytte BTI satsingen til tverrsektoriell samarbeidsenhet (Tverrfaglig samarbeidsenhet er et tiltaksforslag fra regelverksgruppa). Målet er å sikre tverrfaglig samarbeid og samhandling i og mellom tjenestene rundt barn og unge i en tidlig fase når problemet oppstår. Hovedkomponentene handlingsveileder og stafettlogg i samhandlingsmodellen BTI kan være egnede verktøy for implementering i tjenestene for bedret samordning og tidlig innsats ved å knytte samhandlingsmodellen til lovpålagte og varige ordninger for samarbeid. Vi vil beskrive dette nærmere i neste kapitel.

Koordinatorrollen i kommunen er av stor betydning. Et igangsatt arbeid som vi må se hen til når det gjelder styrket koordinert og tidlig innsats, er *opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering 2017-2019*¹⁶. Satsingen skal styrke arbeidet med bedre koordinerte tjenester. Helsedirektoratet har igangsatt tre tiltak som en del av opptrappingsplanen. Hensikten med tiltakene er å øke kunnskapen om koordinatorrollen og om individuell plan. Tiltakene består av et nasjonalt e-læringsprogram om koordinatorrollen og individuell plan, en inspirasjonsfilm om koordinatorrollen og individuell plan og brukerbrosjyrer om individuell plan. Tiltakene innrettes slik at de kan benyttes både av kommuner og helseforetak. Tiltakene utarbeides i dialog med tjenestene og brukerrepresentanter. Fordi Helsedirektoratet har en såpass stor satsning opp mot koordinatorrollen, anses det som lite hensiktsmessig å foreslå ytterligere tiltak her.

Brukernes forslag om en **digital hverdagsplan på tvers av tjenester** har vi ikke direkte gått videre med. I flere kommuner prøves samhandlingsverktøy innen BTI for barn og unge i en bekymringsfase, blant annet en elektronisk løsning (Stafettlogg) for å forbedre flyten mellom de kommunale tjenestene. Arbeidsgruppen mener at utprøving av denne løsningen svarer ut brukernes ønske om en digital plan på tvers av tjenester.

¹⁶ Helse og omsorgsdepartementet, *Opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering (2017-2019)*

5.2 Øvrige funn som grunnlag for arbeidsgruppens tiltak

Det ble i tjenestedesignprosessen avdekket et behov for **økt kompetanse** blant tjenesteyterne om tidlig innsats og kompetanse om samhandling på tvers av sektorer, selv om Eggs design ikke tok med dette blant sine hovedkonsepter. Arbeidsgruppen ønsker å løfte frem et tiltak her fordi det per i dag ikke er igangsatt sektorovergripende kompetansehevende tiltak på dette området.

Kunnskapsgrunnlaget og kontakten med brukerne i workshops har gjort arbeidsgruppa oppmerksom på at det for mange er en kamp å få sine rettigheter utløst. Søknadsprosessene er kompliserte og tidkrevende. Mange opplever at de må klage på avslag, for deretter å få innvilget ytelsen eller tjenesten i ny runde. Gruppa fikk i slutfasen spørsmål fra ledelsen i Bufdir om å utrede alternativer for **enkler utløsning av rettigheter**. Arbeidsgruppa mener at dette er et tiltak som kunne ha hatt stor nytteverdi for brukergruppa. Vår vurdering er likevel at et slikt oppdrag vil kreve en annen innretning enn det som var utgangspunktet for denne gruppas mandat. Oppdraget i seg selv er såpass omfattende og krevende at det må gjennomføres som et nytt og eget oppdrag. Styringsgruppa har sluttet seg til vår vurdering. Fordi 0-24 samarbeidet i sin helhet nå nærmer seg slutten, ønsker styringsgruppa ikke at oppdraget skal løses innenfor 0-24 samarbeidet.

Arbeidsgruppa vil derfor foreslå at muligheter for en enklere utløsning av rettigheter løftes inn i handlingsplandelen av *strategien for likestilling av personer med funksjonsnedsettelser* på lik linje med tiltak 1 og 2 og koples til arbeidet med Likeversreformen..

5.3 Overgang til arbeid

Ifølge vår arbeidsgruppes mandat, skal vår arbeidsgruppe foreslå konkrete tiltak som er tverrsektorielle og som skal sikre informasjon og bidra til koordinerte tjenester og tjenesteforløp til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier for perioden barnehagealder – tom. overgangen til arbeid. Ingen av de tiltakene som vi foreslår i kapitel 6 retter seg særlig mot overgangen til arbeid. Overgangen fra skole/ utdanning til arbeid kan ofte være krevende for personer med nedsatt funksjonsevne. Årsakene er ofte sammensatte, men en viktig årsak kan være at overgangen planlegges for seint og at veiledningen ofte er for dårlig. Et svært relevant, tverrsektorielt arbeid som retter seg nettopp mot overgang til arbeid, er forsøket med NAV-veileder i videregående skole. Forsøket med piloter løp ut første halvår 2018. Forsøket var et samarbeidsprosjekt mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Målet var å øke gjennomføringen i videregående opplæring ved å hjelpe ungdom med sammensatte problemer på et tidlig tidspunkt.

Arbeidsgruppa vurderer at et samarbeid mellom AVdir og Utdanningsdirektoratet om veiledere i videregående skole gir god mulighet til tidlig innsats for å hjelpe og motivere elever med funksjonsnedsettelser til å fullføre videregående skole og til å komme i arbeid. Veiledning til riktig valg av utdanningsløp, mulighet for tilrettelegging og individuell tilpasset opplæringsløp/læreplasser, praksisplasser og arbeid er en gjennomgående utfordring. Ekstern og intern rapport fra forsøket vil foreligge i løpet av 2019, og vår arbeidsgruppe ønsker ikke å foreslå tiltak uten at vi kjenner til hva som er innholdet og konklusjonen i rapportene når det gjelder videre oppfølging av tiltaket.

Et annet forsøk som er relevant i forhold til unge med nedsatt funksjonsevne og overgang til arbeid, er et forsøk som er etablert i Hordaland med tittel «Sykt bra jobb». Prosjektet retter seg mot unge under 30 år som mottar uføretrygd. Målet er å få flere ut i arbeid ved hjelp av tett oppfølging. Metoden som benyttes heter Individual placement and support (IPS), hvor deltakerne får en egen personlige rådgiver kalt «jobbspesialist». Målet er å finne ut om metoden kan øke restarbeidsevnen hos unge uføre ved tettere oppfølging.

IPS er en forpliktende samarbeidsmodell mellom NAV, spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten. Målet er å hjelpe mennesker med moderate til alvorlige psykiske helseproblemer, og eventuelt rusmiddelproblemer, ut i ordinært arbeidsliv. I IPS får brukeren individuell oppfølging fra en jobbspesialist, som er integrert i brukerens behandlingsteam. Et annet viktig særtrekk ved IPS-modellen er at tilbudet skal gis uten annen forutsetning enn at brukeren har et ønske om å være i ordinær jobb. I IPS skal en tidlig i forløpet starte med jobbsøking, brukerens ønsker og preferanser skal vektlegges, arbeidsperspektivet skal integreres i behandlerforløpet, og oppfølging av den enkelte brukeren skal være ubegrenset i tid og individuelt tilpasset.

En "forskningsbasert effektevaluering"¹⁷ utført i Norge viser at 10 prosent flere med alvorlige og moderate lidelser kommer ut i jobb med IPS enn med tradisjonell oppfølging. I tillegg rapporterer IPS-gruppen bedre livskvalitet, mindre symptomer og bedre funksjon enn kontrollgruppa, som fikk blant annet Arbeidspraksis i skjermet virksomhet (APS) og Arbeid med bistand (AP).

En "systematisk oversikt fra Folkehelseinstituttet"¹⁸, som inkluderte 38 studier viser at IPS trolig gir dobbelt så stor sannsynlighet for å komme i vanlig arbeid, sammenlignet med andre tiltak. Positiv effekt ses også på tid i arbeid, inntekt og kostnadseffektivitet. I motsetning til den norske effektevalueringen viser oversikten at IPS muligens har liten påvirkning på livskvalitet, psykiske symptomer og behovet for innleggelse.

Vår arbeidsgruppe mener at bruk av metodikken kan være et viktig bidrag for å øke arbeidsdeltakelsen blant personer med nedsatt funksjonsevne.

6 Arbeidsgruppas forslag til tiltak

6.1 Nettsted der informasjon om rettigheter på tvers av sektorer er samlet

På workshopene kom det fram at tjenestemottakerne og tjenesteyterne ønsket samlet informasjon om rettigheter på tvers av sektorer. Mange brukere sier at de ikke får tilstrekkelig informasjon hos tjenesteyterne. Når de leter etter informasjon på nettet, er informasjonen ofte fragmentert, i flere kanaler og i noen tilfeller også av dårlig kvalitet. Noen sier at det er vanskelig å spørre om rettigheter når man ikke vet hva man skal spørre om.

Tjenesteyterne på sin side, sier at det er vanskelig å ha oversikt over alle rettigheter i andre sektorer. Det er i tillegg vanskelig å følge med på lovendringer og lignende i de andre sektorene. I tråd med ønskene fra brukerne, ønsker derfor arbeidsgruppa å fremme et forslag om nettsted med sektoroverskridende informasjon om rettigheter.

¹⁷ Effektevaluering av Individuell jobbstøtte (IPS): Sluttrapport Utviklet av Uni Research Helse og Uni Research Rokkansenteret, 2016 <https://www.napha.no/multimedia/7124/Effektevaluering-IPS-desember-2016>

¹⁸ Supported Employment for arbeidssøkere med bistandsbehov: en systematisk oversikt, Folkehelseinstituttet 2017

Egen portal eller forsterke og bedre den informasjon som eksisterer?

Vi har videre drøftet hvorvidt det bør opprettes et helt nytt nettsted (portal) eller om nettsteder som allerede foreligger bør forsterkes med målrettet informasjon til målgruppene.

Et eksempel på en portal som i sin tid ble opprettet, er Familienettet som ble bevilget direkte over statsbudsjettet og som en del av familieprosjektet, 2005 – 2008. Hensikten med familienettet, var at familier med barn som har nedsatt funksjonsevne, skulle få hjelp til å orientere seg i alle tilbudene, støtteordningene og aktivitetene som tilbys. Utgangspunktet var, at det settes i gang mange tiltak og gode ordninger, men at disse er vanskelig å finne. Familienettet skulle fungere som en portal der de pårørende skulle finne informasjon og bidra til å styrke familienes mestring av situasjonen. Helsedirektoratet finansierte driften i 2009, inntil koordinering på «funksjonshemmetområdet» ble overført fra Helsedirektoratet til Bufdir. I Februar 2010, ble Familienettet.no formelt overført til Bufdir.

Da Bufdir overtok ansvaret, ønsket de å inkludere familienettets målgruppe i en større helhet der familieperspektivet ble godt ivaretatt og styrket i en positiv retning. På Bufdirs familie og oppvekst-sider er det for eksempel i dag lagt inn en egen veiledning for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne.

På bakgrunn av erfaringene med Familienettet og i lys av at tjenesteyterne og tjenestemottakerne selv har sagt at det er for mange informasjonskanaler å forholde seg til, velger gruppa derfor å foreslå at eksisterende nettsteder skal bygges ut med konkret informasjon rettet mot denne målgruppa. De positive virkninger av at eksisterende nettsider forsterkes, er at de ulike brukergruppene vil finne god og samlet informasjon om rettigheter på nettsider som allerede er kjente for mange og som gjelder en bredde av befolkningen. Samtidig kan de på samme nettsider få informasjon som konkret svarer ut deres spesifikke behov. En positiv virkning av et slikt tiltak, vil også kunne være at det er enklere å administrere, drifte og vedlikeholde interne og eksisterende nettsteder enn å opprette en ny portal ved siden av. Vi mener derfor at en forsterkning av eksisterende nettsider vil fungere best på lang sikt.

De negative virkningene med å implementere informasjonen inn i eksisterende nettsider, kan derimot være at informasjonen blir vanskelig søkbar og lite tilgjengelig for de som trenger den. Det må derfor jobbes med tiltak som kan bidra til at informasjonen om rettigheter blir lett søkbar og

tilgjengelig på de nettstedene som benyttes. I tillegg må det jobbes målrettet og langsiktig med å markedsføre informasjonen til de brukergruppene som trenger den

Differensiert informasjon eller samme informasjon til alle?

Arbeidsgruppa har også drøftet hvorvidt samme informasjon kan gis til alle brukergruppene eller om informasjonen må differensieres etter de ulike gruppernes spesifikke behov. Vår vurdering er at informasjonen må differensieres etter de ulike målgruppene. Informasjon som rettes mot tjenesteytere vil måtte formes og utarbeides på en annen måte enn den informasjonen som utarbeides til tjenestemottakere. Videre vil kanskje barn og unge med nedsatt funksjonsevne, ha behov for å få/ha tilgang til informasjon på en annen måte enn for eksempel familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Spesielt unge, ønsker som regel å benytte informasjonskanaler som også andre unge benytter for å unngå stigma. De positive effektene med å gi differensiert informasjon, vil være at informasjonen ved å spisses mot målgrupper, blir mer nyttig og relevant for de som trenger den og dermed også mer brukt.

Arbeidsgruppa har vurdert følgende eksisterende informasjonskanaler:

- Veiviseren.no (lokalisert i Husbanken) som en informasjonskanal for tjenesteyterne
- Ung.no (lokalisert i Bufdir) som en informasjonskanal for ungdom med nedsatt funksjonsevne
- DIGI UNG (Samarbeidsdirektoratene på nåværende tidspunkt er Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Direktoratet for E- helse)) som en informasjonskanal for unge med nedsatt funksjonsevne
- Bufdir.no – familie og oppvekst (lokalisert i Bufdir) som en informasjonskanal for familier med barn med nedsatt funksjonsevne

For tjenesteytere - Veiviseren.no:

Veiviseren.no er en informasjonskanal for kommunene, direktoratene, fylkesmennene, brukerorganisasjonene og andre samarbeidspartnere som på nåværende tidspunkt primært handler om bolig og tjenesteområder knyttet til bolig. Veiviseren.no bidrar til å heve kompetansen om boligsosialt arbeid i kommuner og blant samarbeidspartnere, gjøre offentlig sektor mer transparent, og bidrar til en mer lik praksis overfor innbyggerne lokalt.

Innholdet i veiviseren.no blir kontinuerlig oppdatert, og arbeidet driftes av en tverretattlig redaksjon med representanter fra hvert av de seks medeiende direktoratene. Avdir, Bufdir, Helsedirektoratet, IMDI, Husbanken og Kriminalomsorgsdirektoratet utvikler innholdet i veiviseren.no sammen med kommunene, samarbeidspartnere, fylkesmenn og brukerorganisasjoner.

Veiviseren.no skal bidra til helhetlig tjenesteutvikling og måloppnåelse lokalt innenfor bolig- og tjenestene målgruppen har behov for. Veiviseren.no er det største tiltaket under strategien *Bolig for velferd* og skal bidra til at den offentlige innsatsen er helhetlig og effektiv.

I veiviseren.no har direktoratene etablert egne temaside om individuell plan (IP). Her finner man kunnskap og gode løsninger for hvordan IP kan brukes som et verktøy for gode og koordinerte tjenester. Temasidene beskriver de ulike rollene som er involverte, hvilke ansvarsområder de ulike rollene har, brukermedvirkning, informasjon om ansvaret til koordinerende enheter i kommunene, og beskrivelser av suksesskriterier for arbeidet med individuell plan. Innholdet er utarbeidet av de

medeierende direktoratene i veiviseren.no, og har referanser med lenker til lovverket individuell plan er forankret i hos de ulike sektorene.

Redaksjonen i veiviseren.no ser muligheter for å utvide veiviseren.no slik at den på sikt kan bli en informasjon- og veiledningskanal som kan favne bredere på tema og målgrupper. Dersom det blir besluttet å utvide nedslagsfeltet til veiviseren.no, anbefaler arbeidsgruppen at informasjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne synliggjøres og løftes fram på denne digitale plattformen. Veiviseren.no kan bidra til å gjøre denne informasjonen kjent for kommunale tjenester. Informasjonen vil være tilgjengelig for alle og den vil være universelt utformet.

For barn og unge: Ung.no

Ung.no har en sentral rolle i det offentlige informasjons- og opplysningsvirksomhet rettet mot ungdom, 13-20 år. Nettsiden drives av Bufdir og er en unik kanal for å nå ut til målgruppen. Nettsiden består i hovedsak av artikler og en spørretjeneste. Ung.no er svært godt besøkt og i rask vekst.

Ung.no er statens informasjonskanal for ungdom. Nettressursen skal bidra til at ungdom får

- kvalitetssikret informasjon og veiledning som øker kunnskapen og utvikler evnen til å treffe gode valg
- økt mestringsevne og blir mer selvhjulpne
- lett tilgang til informasjon om sine rettigheter, plikter og muligheter
- en enkel inngang til andre aktuelle og kvalitetssikrede tjenester for ungdom

På ung.no finnes funksjonsnedsettelse som eget tema (<https://www.ung.no/Funksjonsnedsettelse/>). Her finnes noe informasjon om rettigheter for unge med nedsatt funksjonsevne.

Slik vi vurderer nettstedet, foreligger det bra informasjon til unge med funksjonsnedsettelse her, men informasjonen bør revideres og gjennomgås i samarbeid med unge som har nedsatt funksjonsevne for å se om alt er dekket og om det evt. bør legges inn mer informasjon. Det må også gjøres en vurdering av om Ung.no i sin helhet er universelt utformet eller om det bør gjøres mer tilgjengelig.

For barn og unge: DIGI-UNG

DIGI-UNG programmet skal levere lett tilgjengelig og kvalitetssikret informasjon og veiledning til ungdom fra 13 – 20 år gjennom et helhetlig, digitalt tilbud på tvers av sektorer som bidrar til selvhjelp og mestring. Samarbeidsdirektoratene på nåværende tidspunkt er; Helsedirektoratet, Bufdir, Direktoratet for E- helse. DIFI er også involvert i prosjektet og bidrar med prosess støtte. Programmet jobber for tiden med å få Utdanningsdirektoratet inn i arbeidet.

Bakgrunnen for oppretting av DIGI-UNG, er at ungdommer ønsker informasjon, rådgivning og oppfølging fra det offentlige på ett og samme sted. Funksjonalitetene som skal leveres av DIGI-UNG er inndelt i tre nivåer:

Nivå 1. med åpen informasjon og veiledning i form av engangsstøtte.

Nivå 2. med mulighet for anonym dialog og rådgivning med høyere grad av interaksjon/to-veis kommunikasjon

Nivå 3. med innloggede tjenester som åpner for individuell hjelp og oppfølging

Tanken er at de fleste vil kunne få nødvendig hjelp på nivå 1. gjennom for eksempel å lese artikler, se på videoer, stille et anonymt spørsmål til fagpanelet eller søke opp den nærmeste helsestasjon. Noen vil trenge å diskutere problemstillingen litt på nivå 2 gjennom for eksempel å komme i anonym dialog med noen på chat/telefon eller gjennomføre e-læringsøvelser. En mindre gruppe vil trenge individuell tilpasset hjelp og oppfølging, og vil måtte logge seg på for å kunne bestille time eller gjennomføre en sikker samtale/konsultasjon på video/chat.

Alle elementene i plattformen skal være universell utformet. Ung.no skal være hovedbrugerflaten for å sikre en sømløs brukeropplevelse gjennom de ulike nivåene. Ulike tekniske plattformer og aktører vil imidlertid ligge bak løsningen uten at brukeren merker det.

Det er tenkt at plattformen skal ha et «friskt» fokus fordi ungdommer generelt gjerne ikke vil defineres inn i kategorien som «en som sliter». Det er samtidig tenkt at programmet også skal kunne «serve» undergrupper som kanskje har et litt mer omfattende behov for hjelp, f.eks. personer med nedsatt funksjonsevne.

Arbeidsgruppa vurderer at DIGI UNG vil være et egnet sted for å samle all informasjon på ett sted som gjelder rettigheter for unge personer med nedsatt funksjonsevne. Vi ser det også som er stor fordel at barn og unge med nedsatt funksjonsevne som trenger mer omfattende former for rådgivning og individuell oppfølging, kan få dette på ett og samme sted. Det er også fint at programmet skal ha et friskt fokus for å hindre stigma og at det skal være et sted der alle unge kan henvende seg.

Forutsatt at DIGI UNG utvikler seg i den retning, anbefales at det settes av ressurser for å kunne svare på spørsmål relatert til personer med nedsatt funksjonsevne. Dette i form av personer med tverrsektoriell kompetanse som gjelder rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.

For pårørende: Bufdir.no – familie og oppvekst.

Det finnes i dag sektorvis informasjon til familier med funksjonshemmede barn, blant annet gir Statspeds foreldreportal informasjon til foreldre som har barn med særlige opplæringsbehov. På Bufdirs familie- og oppvekst-sider er det derimot en veiledning for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne som gir tverrsektoriell informasjon om rettigheter til foreldre som har barn med utviklingshemming. Arbeidsgruppa mener at informasjon om rettigheter med fordel kan utvides til å gjelde familier som har barn med alle typer funksjonsnedsettelse. Innholdet i sin helhet bør gjennomgå og forbedres sammen med de som skal bruke innholdet, slik at nettsidene svarer ut brukernes behov. Målgruppen har lite kjennskap til nettsidene, derfor bør det også arbeides med implementering og markedsføring. hos Bufdir, Helsedir, Utdanningsdir, AVdir, Husbanken og IMDI. I tillegg bør direktoratene lage en felles avtale for revidering av nettsiden

Det kunnskapsgrunnlaget som arbeidsgruppa har innhentet, bør i tillegg brukes aktivt inn i dette arbeidet. Både CRPD, Barnekonvensjonen og 7 milssteget må også tas med når det gjelder informasjon om rettigheter. Siden bør også linkes til Kommunemonitoren som gir en oversikt over status i alle landets kommuner når det gjelder ressurser, dekningsgrad mm i de ulike tjenestene som er relevant for personer med nedsatt funksjonsevne. Sidene må i tillegg være universelt utformet og gjøres tilgjengelig for alle, i tillegg må sidene kunne lenkes til hverandre. Det anbefales også at sidene lenkes til Helsenorge.no, da er det offentlige nettsiden for innbyggerne i Norge, der finner alle kvalitetssikret og oppdatert informasjon om helse, livsstil, sykdom, behandling og rettigheter.

Helsenorge.no er etablert for å gi den enkelte pasienten/brukeren eller pårørende et bedre og enklere møte med helsetjeneste, og hjelpe de med å øke mestring, styrke pasientrolle og få en bedre helse.

Forutsetninger som må være på plass for å få til godt fungerende nettsteder (jf. utredningsinstruksen), er vurdert i kapittel 2.

6.2 Tverrsektorielle E- læring om tidlig innsats og samhandling på tvers

Kunnskapsgrunnlaget viser at det ofte tar lang tid før brukeren får en tjeneste. En av årsakene er manglende kompetanse til å fange opp og følge opp brukere. De ulike tjenesteaktørene har ikke tilstrekkelig kjennskap til hverandre. Videre er en av årsakene som ble belyst i kunnskapsgrunnlaget at det ikke settes i gang tiltak før diagnose er satt, og at det ofte tar lang tid å få en diagnose.

Rapporten *Kartlegging av samhandling om utsatte barn og unge*¹⁹ viser at det er relativt stort samsvar på tvers av sektorene når det gjelder hvilke forhold som oppleves som barrierer for god tverrsektoriell samhandling. Institusjonelle forhold som rammevilkår og regelverk utgjør sammen med manglende kunnskap om andre sektors tjenester og ansvarsområder de største barrierene. Rapporten anbefaler både myke virkemidler, for eksempel aktiviteter for å øke kunnskapen i sektorene, og harde virkemidler, dvs. regulering av lov og forskrift, som kan bidra til bedre tverrsektorielt samarbeid.

Arbeidsgruppen mener ut ifra dette at et relevant tiltak er å sikre bedre opplæring om tidlig innsats og samarbeid på tvers. Kurset skal gjøre ansatte bedre i stand til å fange opp og følge opp barn og unge som har utfordringer på et tidlig stadium. Kurset skal også øke forståelsen av hvorfor samarbeid er viktig og hvordan man kan få til et godt samarbeid på tvers. Arbeidsgruppa anbefaler at det utvikles lett tilgjengelige digitale ressurser om tidlig innsats og samhandling, f.eks. e-læringskurs. Ressursene må være universelt utformet og benyttes på tvers av fag og sektorer.

Vi kjenner til at det finnes både e- læringskurs og videreutdanninger om tidlig innsats, men at disse er sektorspesifikke. Statped tilbyr for eksempel en nettbasert læringsressurs i tidlig intervensjon for barn i barnehage. Kurset inneholder bl.a. et kartleggingsverktøy, tekster, refleksjoner, forslag til tilrettelegging og filmer. Andre lignende eksempler er Korus Øst som tilbyr modulbaserte kurs i tidlig innsats knyttet til psykisk helse, rus, vold. Arbeidsgruppa kan derimot ikke finne e- læringskurs med tidlig innsats som tema på tvers av sektorer og faggrupper.

Vi anbefaler at kurset legges ut på anbud og at det direktoratet som får koordineringsansvar for kurset, får ansvar for å utarbeide et konkurransegrunnlag i nært samarbeid med de andre direktoratene. Det bør opprettes en referansegruppe.

¹⁹ IPSOS, 2018, *Kartlegging av samhandling om utsatte barn og unge*

6.3 Avklare forholdet mellom Bedre tverrfaglig innsats (BTI) og lovpålagt individuell plan og koordinator

Det er behov for å avklare forholdet mellom BTI (bedre tverrfaglig innsats) og individuell plan. Det benyttes et elektronisk verktøy, «stafettlogg», i den individrettede oppfølgingen. Det er pr. i dag ulikt hvorvidt dette arbeidet er forankret i koordinerende enhet.

Arbeidsgruppen har sett på eksisterende samarbeidsstrukturer individuell plan og koordinator som er hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven, NAV-loven, sosialtjenesteloven og barnevernloven.

Den strukturerte og målrettede oppfølgingen som ligger i tverrfaglig teamarbeid med koordinator og individuell plan er en velegnet metode for å fange opp endringer i behov hos barn og unge som har behov for langvarig og koordinerte tjenester. I dette pålegges tjenestene å samarbeide over sektorgrenser for å sikre helhetlig, planlagt og koordinert oppfølging. Plikt til å bidra i utarbeidelse av individuell plan og samarbeidsplikt er hjemlet i opplæringsloven.

Det bør legges til grunn at BTI er en samhandlingsmodell i identifisering og avklaring av behov i tidlig fase av et identifisert problem og et rammeverk for samhandling mellom de ulike tjenester, mens individuell plan og koordinator blir et verktøy for oppfølgingen når det avdekkes behov for koordinerte tiltak og oppfølging av barn og unge over lengre perioder ²⁰

Å prioritere tidlig identifisering av behov er viktig for å forebygge omfattende behov for bistand. Symptomer på begynnende helseproblemer oppdages i mange tilfeller først av aktører utenfor helsetjenestene. Fastlegene, helsestasjonen, skolehelsetjenesten, koordinerende enhet, tannhelsetjenesten, barnehage, skole, PP-tjenesten, barnevernet og NAV er særlig viktige aktører i å fange opp og sikre oppfølging av brukergrupper med behov for tjenester fra flere sektorer. Det må sikres en tverrsektoriell tilnærming til dette temaet gjennom samhandling og enhetlig praksis på tvers av sektorgrenser.

Arbeidsgruppen ser også behov for egnet og tilgjengelig samhandlingsmodell for forebyggende risikokartlegging og identifisering av behov hos barn og unge, og personer som står i fare for å droppe ut av skolen. BTI er en slik samhandlingsmodell som kan være egnet for barn og unge som er i risikogruppen.

Det bør også utredes felles elektronisk plattform som inneholder flere elektroniske verktøy. Dette kan blant annet være en løsning hvor individuell plan og BTI ses i sammenheng. Verktøyene må utvikles slik at de understøtter gode samhandlingsprosesser på tvers av sektorgrenser og ansvarsområder.

Anbefaling av en nasjonal tjeneste som forplikter sektorene til tidlig innsats anbefales i Eggs rapport²¹.

Koordinerende enhet har også i dag en sentral rolle i å fremme tverrsektoriell samhandling. I en undersøkelse gjennomført i 2018 av Helsedirektoratet oppgir 25% av kommunene at andre sektorer inngår i den koordinerende enheten. Dette er også i tråd med Helsedirektoratets anbefalinger og jf. forslag fra regelverksgruppa i 0-24-samarbeidet om en tverrsektoriell enhet i kommune. I flere

²⁰ Verktøyet individuell plan og koordinator er foreslått å tas i en samordnet lov jf. Regelverksgruppas anbefaling punkt 4.3.1.

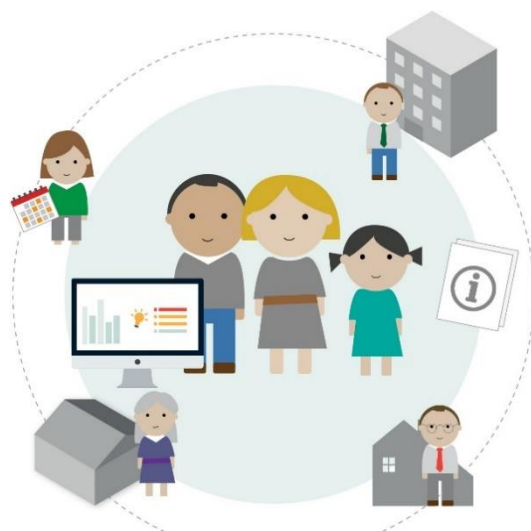
²¹ EGG Design, 2018, Samlet innsats – for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier

kommuner har koordinerende enhet ansvar for BTI, på linje med det lovpålagte ansvaret som de i dag har for individuell plan og koordinator. Dermed sikres en god overgang fra BTI til IP. Arbeidsgruppa BTS kan se nærmere på erfaringene fra disse kommunene i det videre arbeidet.

Enhetene må sikres tilstrekkelig myndighet jf. forslag fra regelverksgruppa om samarbeidsenhet. Arbeidsgruppa foreslår også at kunnskapsgrunnlaget om funksjonshemmede som NOVA og EGGs har produsert benyttes i ressursmaterialet som BTI bygger på.

6.4 Forslag om å utrede muligheten for enklere utløsning av rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse

Forslaget om å utrede enklere utløsning av rettigheter, kommer som en oppfølging av at personer med nedsatt funksjonsevne opplever at de søker, anker, søker og at det generelt er vanskelig å få rettigheter utløst.

7 Andre forutsetninger som må være på plass for at våre forslag til tiltak skal ha god effekt

For barn og unge med nedsatt funksjonsevne er det viktig med god informasjon om rettigheter og et koordinert og samordnet tilbud, men dette alene sikrer ikke at barn og unge med nedsatt funksjonsevne inkluderes i skolen, får et godt faglig utbytte og hindres i å falle ut av skoleløpet. Det er også andre samvirkende rammebetingelser som må være på plass for at disse målene skal nås.

Det handler blant annet om kompetanse hos lærerne og forventninger til elevene. I NOU 2016:17²². På lik linje og i Barneombudets fagrapport fra 2017. Uten mål og mening?²³ påpekes viktigheten av både kompetanse i undervisningen men også det å ha forventninger til elever med nedsatt funksjonsevne. Både CRPD, Barnekonvensjonen og opplæringsloven understreker at alle elever har rett til et forsvarlig og individuelt tilpasset skoletilbud i en inkluderende skole. Rapporten til Barneombudet viser derimot til at mange av elevene som mottar spesialundervisning, ikke får en forsvarlig opplæring. Manglende forventninger, dårlig kvalitet på opplæringen og lærere uten nødvendig kompetanse er noe av det som påpekes i rapporten.

Det pekes også på dårlig skolemiljø og manglende oppfølging fra skolens side. I tillegg vises det til at elevene ofte ikke blir hørt eller får anledning til å medvirke i sitt eget opplæringstilbud. Alle disse faktorene påvirker både skolegangen og videre utdanningsvalg, fremtidig arbeid og helse.

Arbeidsgruppa vil derfor påpeke at dersom man skal forebygge frafall i skolen for elever med nedsatt funksjonsevne, må det også settes inn tiltak både for å bedre holdninger og forventninger til elever med nedsatt funksjonsevne og tiltak som skal styrke kompetansen i undervisningen. I tillegg er det viktig å sette inn tiltak som kan bidra til et bedre skolemiljø samt tiltak som kan sikre at elevene får medvirke i sitt eget opplæringstilbud.

Til slutt vil arbeidsgruppa påpeke at samordning og koordinering må gis en høyere prioritet dersom man vil oppnå en bedring på dette området. For å sikre at sektorene jobber med samordning og koordinering, må disse målene også i større grad innarbeides i likelydende styringssignaler til de ulike sektorene, gjerne knyttet til konkrete oppdrag. Samordning og koordinering må også bli noe sektorene måles på.

Vedlegg

1. Mandat
2. Eggs Designs rapport

²² NOU 2016:17. *På lik linje. Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming.*

²³ Barneombudets fagrapport 2017: *Uten mål og mening? Elever med spesialundervisning i grunnskolen.*